

המכון לחקר הציונות על שם חיים וייצמן של אוניברסיטת תל-אביב
מגיש בזה לציבור הקוראים קובץ מחקרים ראשון לתולדות התנועה הציונית והישוב היהודי בארץ-ישראל בזמן החדש. הקובץ מוקדש לזכרה של גליה ירדני-אגמון ז"ל, שנמנתה עם צוות חוקרי המכון למן ייסודו, ולא זכתה להשתתף בהמשך עבודתו.

רוב המחקרים שבכרך זה נכתבו בשנים האחרונות במסגרת המכון, בעידודו וביזמתו; אך אין הם משקפים אלא חלק קטן ממכלול הנושאים, שבהם נערכים עתה מחקרים מקיפים יותר, שיראו אור בעתיד הקרוב. תקנתנו היא כי קובץ זה — יחד עם אלה שיבואו אחריו, כפי שאנו מניחים — יתרום להרחבת ידיעתנו והבנתנו בפרק זה בתולדות ישראל, שהוא חיוני כל כך לא רק כנושא למחקר מדעי לשמו, אלא גם להעמקת תודעתנו כעם השב אל ארצו ואל נכסי תרבותו.

אמת, מיום תחילת פעולתנו לפני כשבע שנים ידענו כי לא יצאנו לחרוש בשדה בור, ובוודאי לא נתכוונו ליטול לעצמנו זכות ראשונים. חוקרים גדולים וידועי-שם פרסמו במרוצת השנים מחקרים ומקורות, שיש בהם כדי להאיר פרשיות רבות וחשובות בתחום הנרחב שבו יעסוק המכון. אולם ספק אם יימצאו עוררים על הדעה, כי בעטן של התמורות המדיניות והתרבותיות הכבירות, שפקדו את עם ישראל בדור האחרון, ובפרט בשנים האחרונות, נתערערו הרבה מוסכמות במחקר ההיסטורי, נתחדשו דעות וזרמים, נתאמתו או נתבדו הנחות, שלאורן נתחנך דור מעצבי התנועה הלאומית היהודית.

עבודות המחקר שהמכון לחקר הציונות יזם וייזם, תכליתן לחשוף את שרשיה, את מסגרתה ואת פְעֵלָה של התנועה הלאומית היהודית על כל צדדיה: על הישגיה וכשלונותיה, על מעשיה ומחדליה, על ערכי-היסוד שאיחדו אותה, ועל הזרמים הרעיוניים והחברתיים שפעלו בתוכה.

מחקרים אלו, עיסוקם כאמור בעברו של העם, אם כי בעברו הקרוב. אך נחטא לעצמנו ולתפקידנו אם המסקנות המשתמעות מהם לא תסייענה, במעט או בהרבה, להציג ולהכיר גם בעיות היסטוריוסופיות בעלות גוון וחשיבות אקטואליים לגבי החברה היהודית ההוֹנָה בארץ ובתפוצות. אכן, עם הקמת המדינה נוצרה מציאות מדינית ותרבותית חדשה, שהתנועה הלאומית היהודית היתה אחד ממחולליה העיקריים. היריעה של תולדות ישראל נתרחה ונתגוונה. אנו ניצבים בפני בעיות, סיכויים וסיכונים, שלא ידענו בתקופות שקדמו. דומה כי בפרוס העשור השלישי לקיום המדינה, כבר מותר לנו לשאול את עצמנו: מה מקומה ומה חלקה של מדינת ישראל במסגרת הכוללת של תולדות ישראל? מה התרומה שיש בידיה להציע, וכיצד תדע לקלוט ולבטא את הכוחות האימאננטיים, שפעלו במשך הדורות

בקרב הקיבוצים היהודיים, והיוו נושא וכוח מגיע של תולדות העם בכל ימי שבתו
בנכר ?

זאת ועוד : הקמתה של מסגרת מדינית וקיבוץ גלויות בתוכה היו והנם רק אחת
משאיפותיה של הציונות. תחושת הצורך בשינוי ערכים ; התהייה על מקומה
ומהותה של התרבות היהודית בחברה החדשה ; הזיקה למסורת היהודית והשאיפה
לשמור על חיים יהודיים שלמים ולקיים את מצוות הדת בארץ האבות ; הכמיהה
לשיבה לקרקע ולטבע וליצירת חברת עובדים שיתפרנסו מיגיע כפיים, בלא ניצול
עבודת הזולת ; הקמתן של מסגרות התיישבותיות, המבוססות על העיקרון של שוויון
חברתי מירבי, על צורות חדשות של עזרה הדדית, ועל שיתוף פעולה כלכלי ומשקי ;
כל אלו וכיוצא באלו היו ערכי-יסוד מהפכניים שהתנועה הציונית, על זרמיה
השונים, חידשה למן ראשית ימיה. על ערכים אלו נתחנך חלק מן העם היהודי
בשלושת הדורות האחרונים. לאורם ולהגשמתם הניחו חלוצי הישוב את היסודות
למפעל ההתיישבות בארץ ולשיבת ציון של המוני היהודים מן הגלויות השונות.
מטרתם של המחקרים הנערכים במכון לחקר הציונות היא, כאמור, לברר ולחקור
את תולדותיהם של ערכים אלו ואת דרכי הגשמתם. אולם אנו מקווים, שהמסקנות
המשתמעות מהם תסייענה להכיר גם את הבעיות, התרבותיות והחברתיות,
המעסיקות את בני דורנו, ובמיוחד את בני הדור הצעיר, הגדל בארץ ובתפוצות
בתנאים המשתנים של החברה המודרנית.

“הציונות” — מאסף לתולדות התנועה הציונית והישוב היהודי בארץ-ישראל —
יכיל שלושה מדורים עיקריים : מחקרים, מקורות, סקירות ביבליוגרפיות.
במדור הראשון נביא מפרי עבודותיהם של חוקרי המכון ושל חוקרים אחרים,
העוסקים בנושאים אלו. הדעות והמסקנות המובאות במחקרים אלו הן כמובן על
דעתם ועל אחריותם של המחברים בלבד.

במדור השני נפרסם תעודות שעדיין לא ראו אור, מתוך הארכיונים בארץ וכן
מתוך ארכיוני הממשלות השונות, ובעיקר מתוך ארכיוני הממשלה הבריטית שזה
עתה נפתחו לפני החוקרים.

במדור השלישי יש בדעתנו להביא רשימות ביבליוגרפיות על נושאים שונים,
רשימות של כתבי אישים וכן דברי ביקורת על ספרים שנתפרסמו בשנים האחרונות.

מערכת “הציונות” מכירה טובה לכל אלה שטרחו וסייעו בהכנת כרך ראשון זה,
ובראש וראשונה למר שלמה דרך, ממערכת הוצאת הקיבוץ המאוחד, שעצתו הטובה
עמדה לנו בכל שלבי העריכה וההבאה לדפוס. תודתנו נתונה גם לצוות חברי
המערכת, שטרחו על העריכה הסגנונית של המחקרים שבמאסף, והם : א. דפנא,
מ. דורמן, רנה קלינוב וא. תרשיש. מר א. יבין תרגם לעברית את היומנים של ג. ה.
אימבר. יעמדו כולם על הברכה.